

Familia ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Familia ry lausuu oma-aloitteisesti Sisäministeriön lausuntopyyntöön (VN/24628/2023) luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee ulkomaalaislainsäädännön oleskelulupasääntelyn kehittämistä (SM041:00/2023).

Esitysluonnos koostuu useasta eri kokonaisuudesta, jotka liittyvät maahantulosäännöksiin ja turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksiin hakea oleskelulupaa opiskelun tai työn perusteella. Nopean aikataulun vuoksi Familia ei pysty lausumaan kaikista esityksen yksityiskohdista ja vaikutuksista.

Vaikutukset lapseen ja perheisiin

Esitysluonnoksessa vaikutuksia lapseen arvioidaan vain näkökulmasta ”lapsen hyväksikäyttö maahantulon välineenä”. Tiukennusten väitetään parantavan lapsen oikeuksia. Esityksen tavoitteena on estää oleskelulupa perhesiteen perusteella, ”jos on perusteltua aihetta epäillä, että alaikäistä lasta on käytetty maahantulon välineenä, [mikä] vähentää houkuttelevuutta lähettää lasta Suomeen perheenkokoajaksi oleskeluluvan saamiseksi tämän perheenjäsenille.”

Jokaiselle lapselle on turvattava oikeus perhe-elämään. Jo nyt yksin maahan tulleilla alaikäisillä ja kansainvälistä suojelua saavilla lapsilla perheenyhdistäminen on vaikeaa. Perheenyhdistäminen on tärkeä osa syrjäytymisen ehkäisemistä ja lapsen hyvinvointia, eikä sitä tule etenkin lasten ja nuorten osalta entisestään hankaloittaa. Epäkohtiin tulee voida puuttua, mutta ei lasten oikeuksia ja mahdollisuutta perhe-elämään heikentämällä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun raportissa (2020) koskien kansainvälistäsuojelua saaneiden alaikäisten perheenyhdistämistä todettiin, lapsen oikeus perhe-elämään tulee usein sivuutetuksi oleskelulupien päätöksenteossa. Olemassa olevaa lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä on nykyisen lainsäädännön puitteissa tulkittu maahanmuuttovirastossa ja oikeuslaitoksissa usein tiukemmin kuin olisi tarve. Se on johtanut siihen, että osa oleskelulupahakemuksista on hylätty vastoin Suomessa asuvien lasten etua

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen lapsen oikeus elää vanhempiensa kanssa on turvattava lainsäädännöllä myös niissä tilanteissa, joissa vanhempi hakee turvapaikkaa tai oleskelulupaa muulla perusteella, on saanut kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa tai oleskelulupa ollaan muiden syiden perusteella epäämässä tai perumassa.

Familia vaatii, että esityksestä tehdään kattava lapsivaikutusten arviointi, joka ottaa huomioon myös muut samoihin ihmisiin ja ihmisryhmiin kohdistuvat hallitusohjelman lainsäädäntömuutokset. Pääministeri Petteri Orpon hallitus on ohjelmassaan sitoutunut edistämään lapsiperhemyönteistä politiikkaa kaikilla tasoilla ja kiinnittämään huomioita lapsi- ja perhevaikutusten arviointiin päätöksenteossa. Tässä esityksessä ei ole riittävästi arvioitu vaikutuksia lapseen ja perheisiin lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Ulkomaalaislakia uudistettaessa on kirjattava vahvempi velvoite tarkastella päätöksiä lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta. Päätöksissä, joissa perhesuhteissa on mukana alaikäisiä lapsia, pitää tehdä lapsivaikutusten arviointia tai antaa lapsen oikeudelle perhe-elämään ensisijainen asema. Lapsivaikutusten arvioinnin tulee kattaa erityisesti lapset, joiden vanhempiin tai muihin huoltajiin kiristykset oleskelulupien saamisessa osuvat.

Esitysluonnoksen mukaan oleskelulupa voitaisiin jättää myöntämättä perhesiteen perusteella esimerkiksi jos "hakijan oma toiminta osoittaa sellaista maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertämistä, jota on maahanmuuton hallintaan liittyvän yleisen edun vuoksi pidettävä perhe-elämän suojaa painavampana". Esitysluonnoksessa laajennettaisiin myös mahdollisuuksia evätä oleskelulupa, mikäli epäillään perhesiteen muodostamista oleskeluluvan saamiseksi ja evättäisiin se, jos perheside päättyy.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasta ei tule rankaista vanhempiensa moitittavasta toiminnasta. Lapsen oikeuden elää perhe-elämää vanhempiensa kanssa tulee olla vanhemman moitittavaan toimintaan nähden huolimatta siitä, milloin moitittava toiminta on tapahtunut. Nyt esitetyt tiukennukset eivät voi tarkoittaa oleskelulupien myöntämättä jättämistä tai perumista lapsen edusta tai tosiasiallisesta perhesiteestä välittämättä.

Ehdotuksessa viitataan myös mahdollisuuteen evätä oleskelulupa tilanteissa, jossa olisi perusteltua aihetta epäillä perheenkokoajan joutuneen pakotetuksi avioliittoon, jolloin oleskelulupa voidaan evätä tai peruuttaa. Jos ihminen on joutunut pakotetuksi avioliittoon tai hän kokee lähisuhteessaan väkivaltaa, tulee hänellä olla mahdollisuus saada oleskelulupa, vaikka perheside päättyisi. Ei ole oikein luoda lainsäädännöllä sellaisia tilanteita, joissa väkivaltaa kokeneet tai avioliittoon pakotetut eivät uskalla irtautua perhesuhteesta, koska joutuvat poistumaan maasta.

"Kaistan vaihdon" estämisen vaikutukset

Familia pitää Suomen nykyistä lainsäädäntöä, joka antaa mahdollisuuden saada työ- tai opiskeluun perustuvan oleskeluluvan myös turvapaikkaprosessin aikana tai sen päätyttyä, hyvänä. Familia ei kannata nyt esitettyjä muutoksia evätä mahdollisuus hakea työhön tai opiskeluun perustuvaa oleskelulupaa turvapaikkamenettelyn vuoksi. Lainsäädännön on mahdollistettava ihmisten elämäntilanteiden muuttuminen kesken turvapaikkaprosessin tai kielteisen päätöksen jälkeen. Ei ole järkevää, että henkilö, joka on esimerkiksi työllistynyt, ei pysty hakemaan oleskelulupaa toisella perusteella ilman, että palaa takaisin kotimaahansa ja hakee sieltä käsin uutta oleskelulupaa työn perusteella. Se ei ole siitäkään näkökulmasta järkevää, että Suomi tarvitsee muualta tullutta työvoimaa. On luonnollista, että kesken, usein jopa pitkään jatkuneen, turvapaikkaprosessin aikana työllistytään ja/tai perustetaan perhe.

Jos mahdollisuus muihin oleskelulupiin kielletään, ei lainsäädäntö kannusta työntekoon, työnhakuun tai opiskeluun turvapaikkaprosessin aikana. Turvaamalla "kaistan vaihtamisen" mahdollisuus, pystyttäisiin henkilön kotoutumiselle luomaan hyvät edellytykset jo odotusaikana, jos turvapaikka myönnettäisiin. Se, että odottaessaan päätöstä tietää mahdollisuuksien olevan rajattu, ei kannusta aloittamaan kotoutumista edistäviä toimia. Petteri Orpon hallitusohjelmassa mainitaan, että Suomi on avoin yhteiskunta, joka auttaa ja kannustaa alkuun uudessa yhteiskunnassa. Nyt esitetyt muutokset luovat ennen kaikkea näköalattomuutta, eikä kannusta alkuun uudessa maassa. On erityisen tärkeää, että lapsiperheellisille turvapaikkaprosessissa oleville vanhemmille olisi mahdollisuus kiinnittyä yhteiskuntaan työn, yrittäjyyden tai opiskelun kautta eli edistää kotoutumisprosessia. Se olisi lapsen edun mukaista sekä perheen hyvinvoinnin näkökulmasta tärkeää.

Nyt esitettyjen muutosten sijaan pitäisi keskittyä siihen, että oleskelulupaprosesseja sujuvoitetaan ja päätöksentekoa nopeutetaan, jottei kukaan joudu kohtuuttoman kauaa odottamaan päätöksiä.

Yleiset kommentit

Familia kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esitysluonnokselle on varattu vain kolmen viikon lausuntoaika, joka on liian lyhyt jo itsessään, mutta myös sen vuoksi, että esitys sisältää useita perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta merkittäviä muutosesityksiä. Lausuntopyyntöä ei ole myöskään laitettu lausuntopalvelu-verkkopalveluun, joka on ollut hyvän ja vakiintuneen hallintotavan mukaista. Huomiota herättää myös, että lausuntopyyntö on lähtenyt vain hyvin suppealle joukolle, ja esimerkiksi monet kansalaisjärjestökentällä aiheen parissa työtä tekevät organisaatiot eivät ole pyyntöä saaneet. Kaikki nämä tekijät vähentävät lainvalmistelun avoimuutta ja laatua. Mutta yhtä lailla tällainen toimintatapa heikentää ihmisten osallistumismahdollisuuksia sekä luottamusta demokraattiseen prosessiin. Oikeuskansleri on linjannut, että osallistumisoikeudet eivät saa vaarantua poliittisesti asetettujen aikataulujen vuoksi.

Lähteitä

Finlex: [Yleissopimus lapsen oikeuksista](#)

[Oikeuskanslerin päätös 29.1.2024](#)

Petteri Orpon hallituksen ohjelma, 2023: [Vahva ja välittävä Suomi : Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023](#), valtioneuvoston julkaisuja 2023:58

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2020: [Lapset ilman perhettä – Kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten perheenyhdistäminen](#)

Lisätietoja

Elina Helmanen
toiminnanjohtaja
Familia ry
050 433 5411
elina.helmanen@familiarly.fi

Familia ry

Familia ry on vuonna 1988 perustettu valtakunnallinen kahden kulttuurin perheiden asiantuntijajärjestö ja edunvalvoja. Tuemme kahden kulttuurin perheiden hyvinvointia tarjoamalla vapaaehtois- ja vertaistoimintaa, tietoa, tukea ja neuvontaa. Tavoitteenamme on edistää kahden kulttuurin perheiden hyvinvointia ja perheiden huomioimista yhteiskunnassa, sekä kehittää lainsäädäntöä ja palvelujärjestelmää tukemaan kaksikulttuurisia sekä kaksi- ja monikielisiä perheitä.

Suomessa asuu avo-/avioliitossa 96 000 sellaista kahden kulttuurin perhettä, joissa puoliset ovat syntyneet eri maissa keskenään. Heistä 86 000 on sellaista perhettä, joissa toinen puoliso on Suomessa syntynyt ja toinen ulkomailla. Kahden kulttuurin perheitä on noin 6,5 % kaikista Suomessa asuvista perheistä.